

Mikó Ferenc

(büntetés-végrehajtási bíró, Bács Kiskun Megyei Bíróság)

A büntetés-végrehajtási bíró szerepe a közérdekű munka végrehajtásában

A közérdekű munka a főbüntetések között a közepesen súlyos főbüntetésnek számít, ebből adódóan az ítélkező bíróság akkor alkalmazza, ha a vádlott által elkövetett bűncselekmény súlyára figyelemmel a pénzbüntetés túl enyhe, a szabadságvesztés túl súlyos büntetés lenne.

A közérdekű munka végrehajtásában a büntetés-végrehajtási bíró szerepe a közérdekű munka büntetést kiszabó ítélet jogerőre emelkedését követően kezdődik. Az ideális állapot az lenne ha a büntetés-végrehajtási bíró szerepe a közérdekű munka letöltési helyének kijelölésével kezdődne és itt be is fejeződne, ugyanis ebben az esetben az elítélt a kijelölt munkahelyen becsülettel, folyamatosan letöltené a büntetést.

A valóságban azonban ez elég ritka esetben fordul elő. Az elítéltnak, mint minden más becsületes, jogkövető állampolgárnak vannak - lehetnek - hétköznapi problémájuk, amely kihatással lehet a közérdekű munka végrehajtására. A büntetés-végrehajtási bíró első ténykedése a közérdekű munka végrehajtásában tulajdonképpen „postás-szerep”, ugyanis, nincs más dolga mint a közérdekű munkára ítélestről szóló értesítőlap és ítéletkiadmány megküldése az illetékes Igazságügyi Hivatalnak azzal, hogy 30 napon belül tegyen javaslatot a közérdekű munka letöltésének helyére. A büntetés-végrehajtási bíró itt semmiféle érdemi intézkedést nem végez.

A pártfogó felügyelő javaslatát követően kijelöli a közérdekű munka letöltésének helyét. Az elítélt meghallgatása teljesen szükségtelen a büntetés-végrehajtási bíró részéről, ugyanis a pártfogó felügyelő már meghallgatta az elítéltet minden fontos körülményre vonatkozóan mielőtt megtette volna a javaslatot.

A büntetés-végrehajtási bírónak a közérdekű munka letöltésének helyét kijelölő végzése látszatra érdemi intézkedésnek tűnik, azonban a valóságban a pártfogó felügyelő az, aki a javaslatában megjelöli a kijelölendő munkáltatót, azt hogy az elítélt heti hány munkanapon milyen jellegű munkát végezzen. A büntetés-végrehajtási bíró valójában a közérdekű munka megkezdésének napját jelöli meg, bár gyakori eset, hogy az elítélt már a pártfogó felügyelőnél kéri, hogy a büntetést az általa megjelölt napon

kezdhesse meg - és ha ennek törvényi akadálya nincs - a büntetés-végrehajtási bíró azt a napot jelöli ki.

Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy az elítéltek - figyelemmel arra az elkövetői körre, akiket a bíróság közérdekű munkára ítélt- hajléktalanok, munkanélküliek, gyökértelenek, a pártfogó felügyelő által történt meghallgatásukat követően kikerülnek a bíróság látóköréből, elköltöznek, vagy nincs lakásuk, vagy nem jelentkeznek be az új címükre, ily módon a kijelölő végzés „lejogerősítése” gyakran komoly problémát okoz.

Ezen problémák kiküszöbölésére lenne hivatott az új büntetés-végrehajtási törvény, melynek 266.§ (1) bekezdése szerint "a közérdekű munka végrehajtási helyét az elítélt állandó lakóhelye - elítélt kérelmére a tartózkodási helye - szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálat igazgatója határozatban jelöli ki a bíróság értesítése alapján, ennek beérkezésétől számított 30 napon belül.

További problémát okoz ha az elítélt állandó lakóhelyén nincs fogadóképes munkáltató, melynek egyik oka lehet az, hogy egy kis lélekszámú községben nincs megfelelő munkahely, de az sem egyedi eset, hogy a munkáltatók elzárkóznak az elítélt foglalkoztatásától, mert például ők a bűncselekmény sértettjei vagy ismerik az elítélt munkához való hozzáállását és ennek ismeretében nem hajlandóak foglalkoztatni. A pártfogó felügyelő ilyen esetben - jobb híján időnkénti (3-6 havonta) próbálkozás után bevárja a 3 évet és javaslatot tesz a közérdekű munka elévülésének megállapítására. Az elítélt ebben az esetben gyakorlatilag kegyelmet kapott. A hatályos jogszabályok megváltoztatásával a probléma megoldható lenne, nevezetesen a közérdekű munka büntetést pénzbüntetésre lehetnek átváltoztatni (munkahely hiányában)

A büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka büntetést hivatalból vagy az elítélt kérelmére évente maximum 30 napra félbeszakíthatja.

Problémaként merül fel, hogy a gyakorlatban a félbeszakítás ténylegesen nem 30, hanem lényegesen hosszabb, gyakran 50-60 napot tesz ki, ugyanis az elítélt akkor jelzi a problémát a pártfogó felügyelőnél, amikor egy ideje már nem dolgozik és mire a pártfogó felügyelő javaslatára a büntetés-végrehajtási bíró a félbeszakításról dönt már lényegesen hosszabb idő telik el. Nem beszélve arról, hogy az elítéltek nagy többsége a félbeszakítás leteltét követően nem azonnal kezdi meg, illetve folytatja a munkát, vigyázva azonban arra, hogy elkerülje az átváltoztatást.

Félbeszakítási ok az is, ha az elítéltet más ügyben végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik. Ebben az esetben a büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka büntetést a szabadságvesztés végrehajtásának befejezéséig szakítja félbe.

Amennyiben az elítélt legalább 3 évig szabadságvesztést tölt úgy a közérdekű munka büntetés elévül. Felmerülhet a kérdés hogy mennyiben tekinthető az elítélt részéről a közérdekű munka szempontjából önhibának az ha azért nem tudja ledolgozni a közérdekű munka büntetését, mert újabb bűncselekmény(ek) elkövetése miatt (3 évig) szabadságvesztést tölt.

Álláspontom szerint ebben az esetben - bár jogszabályi változtatást igényelne - ha az elítélt legalább 3 évig szabadságvesztés büntetést töltene a közérdekű munka büntetés végrehajtásának elévültetése helyett a szabadságvesztésre történő átváltoztatást tartanám célszerűnek, figyelemmel arra, hogy véleményem szerint ebben az esetben az elítélt önhibájából adódóan nem tesz eleget önként munkakötelezettségének.

A pártfogó felügyelő javaslatára a büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka végrehajtására más munkahelyet jelölhet ki. Leggyakoribb ok az elítélt lakcímváltozása, de ok lehet munkahely megszűnése vagy az elítélt munkavégző képességének megváltozása is.

A probléma az, hogy a hatályos jogszabályok nem korlátozzák az új munkahely kijelölésének számát, tehát gyakorlatilag - ha az elítélt időhúzás okán többször változtat lakóhelyet - a maximum 50 nap közérdekű munka végrehajtása évekig is elhúzódhat.

Megoldás lenne az új büntetés-végrehajtási törvény 272. § (2) bekezdése mely szerint "ha két éven belül a közérdekű munka végrehajtása - az elítélt önhibájából nem történik meg a pártfogó felügyelő kezdeményezi az átváltoztatást."

Amennyiben a közérdekű munkára ítélt az ítélet jogerőre emelkedését követően legalább 1 évig GYES-en vagy GYED-en van, vagy az egészségi állapotában olyan tartós változás következik, be amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé, úgy a bv. bíró a pártfogó felügyelő javaslatára végzéssel megállapítja a közérdekű munka végrehajthatóságának megszűnését.

A probléma itt az egészségi állapot megváltozásánál van, ugyanis nincs pontosan meghatározva, a munkaképesség csökkenés mértéke. Általában a 67%-os munkaképesség csökkenést tekintjük olyan mérvű egészségi állapot változásnak, amely megalapozza a végrehajthatóság megszűnésének

megállapítását, de ettől eltérő - akár pozitív-negatív irányú - munkaképesség csökkenés is megalapozhatja azt. Abban az esetben azonban, ha az elítélt egészségi állapota már az ítélet jogerőre emelkedésekor sem tenné lehetővé (67%-os munkaképesség csökkenés), a közérdekű munka végrehajtását, nincs helye a büntetés-végrehajtási bírói eljárásnak, így jobb lehetőség híján a pártfogó felügyelő az aktát 3 évig nyilvántartásba teszi és azt követően a közérdekű munka elévül. Gyakorlatilag az elítélt kegyelmet kapott.

Ha az elítélt a munkakötelezettségének önként nem tesz eleget, a közérdekű munka büntetést el sem kezdi, vagy elkezdi, de önhibájából nem tölti le, akkor a pártfogó felügyelő javaslatára - a büntetés-végrehajtási ügyész indítványára - a büntetés-végrehajtási bíró a le nem töltött részét szabadságvesztésre változtatja át. Az átváltoztatás csak az elítélt személyes meghallgatását követően következhet be, tehát lehetősége van az elítéltnak magyarázatot adni annak az oknak amely gátolta őt a közérdekű munka letöltésében. Ezek az okok széles skálán mozognak.

- a) nem volt pénze, ezért alkalmi munkát kellett végeznie,
- b) családi probléma,
- c) családtag betegsége,
- d) elítélt betegsége, stb.

Amennyiben az elítélt védekezését a bíróság elfogadja - betegségét orvosi papírokkal alátámasztja, stb, - úgy a büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka átváltoztatása helyett rendelkezhet az új munkahely kijelöléséről is.

A közérdekű munka mint főbüntetés vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy ezt a büntetést a bíróság belső meggyőződéséből szabja ki vagy pedig az ítélező bíró kényszer pályán mozog-e. Sajnos azt kell mondanunk, hogy a szankciók szűk köre miatt (szabadságvesztés, közérdekű munka, pénzbüntetés) sok esetben az ítélező bíró azon dilemma előtt áll, hogy egy közepesen súlyos bűncselekmény elkövetése miatt a vádlottat pénzbüntetésre ítélje-e vagy szabadságvesztést szabjon-e ki amely viszont sok esetben azért nem járható út, mert a vádlott egy hosszabb próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt követte el az újabb bűncselekményt, így nincs lehetősége a szabadságvesztés felfüggesztésére. Nem marad más lehetősége az ítélező bírónak, mint közérdekű munkára ítéles amely büntetés esetleg végrehajthatatlan.

Bár a közérdekű munka mint főbüntetés a közepesen súlyos főbüntetésnek számít, a valóságban azonban - főképp szabadságvesztésre

történő átváltoztatás esetén - azt kell mondanunk, hogy lényegesen enyhébb a pénzbüntetésnél, amely szabadságvesztésre átváltoztatás esetén több száz nap is lehet, szemben a közérdekű munka helyébe lépő maximum 50 nap szabadságvesztéssel.

Ezen problémát elsősorban a bírói gyakorlat oldhatná meg a közérdekű munkára ítélték körének körültekintőbb, megválasztásával, másodsorban a hatályos jogszabályok megváltoztatása, nevezetesen a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatásának kulcsát 1 napi közérdekű munka 1 nap szabadságvesztés helyett 1 napi közérdekű munka 3-5 napi szabadságvesztés legyen.

Összegezve megállapítható, hogy a közérdekű munka büntetésnek mint főbüntetésnek van létjogosultsága, azonban ahhoz, hogy betöltse a jogalkotó szándéka szerinti szerepét és végrehajtható legyen, a jelenleg hatályos és egyes rendelkezéseiben idejétmúlt szabályozás megváltoztatása szükséges.